
ŻYCIE NAUKOWE

Sprawozdania

Spotkanie z okazji 10 rocznicy śmierci Profesora Czesława Majorka

W dniu 26 września 2012 r. w Krakowie odbyło się spotkanie poświęcone upamiętnieniu 10 rocznicy śmierci Profesora Czesława Majorka. Jego organizatorami było Towarzystwo Historii Edukacji oraz Katedra Historii Oświaty i Wychowania Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej. Spotkanie to składało się z kilku części. Pierwsza z nich obejmowała otwarte posiedzenie Zarządu Towarzystwa Historii Edukacji – w trakcie tej części wręczono m.in. dyplomy honorowym członkom THE. Otrzymali je profesorowie: Kalina Bartnicka, Irena Szybiak, Julian Dybiec, Andrzej Meissner, Zygmunt Ruta oraz Marian Walczak.

Ważny element otwartego posiedzenia, wiążący się bezpośrednio z głównym celem krakowskiego spotkania, stanowiło rozstrzygnięcie Ogólnopolskiego Konkursu Prac Magisterskich i Doktorskich z Historii Edukacji i wręczenie laureatom Nagrody im. Profesora Czesława Majorka. Konkurs ten, początkowo funkcjonujący jako ogólnopolski konkurs na prace magisterskie z historii edukacji, jest organizowany pod patronatem THE od roku 2001¹. W styczniu 2002 r. przyznano pierwsze nagrody i wyróżnienia².

Z inicjatywą powołania konkursu wystąpiło krakowskie środowisko historyków wychowania skupione wokół Katedry Historii Wychowania Akademii Pedagogicznej w Krakowie (dziś Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej)³. Jednym z głównych inicjatorów jego utworzenia oraz przewodniczącym pierwszego składu jury był właśnie Profesor Czesław Majorek. Jak podaje Ryszard Ślęczka „W dyskusjach pokonferencyjnych XVIII Stałej Konferencji Historyków Edukacji” (Kraków 1996), Pro-

---

¹ Pierwsze informacje na temat konkursu zamieszczono w dziale Komunikatów „Biuletynu Historii Wychowania” z roku 2001, nr 1–2 (13–14), s. 107–108.

² Informacje dotyczące wyników i laureatów poszczególnych edycji konkursów odnaleźć można na łamach „Biuletynu Historii Wychowania”. Już w numerze 1–2 z roku 2003 zamieszczono wyniki I edycji oraz podano tytuły prac rekomendowanych do kolejnej edycji.

³ Szerzej na ten temat: I. Szybiak, *Towarzystwo Historii Edukacji*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2002, nr 1–2 (15–16), s. 165.

fesor Cz. Majorek często powracał do pomysłu nagradzania najlepszych prac magisterskich o tematyce związanej z szeroko rozumianą historią edukacji w Polsce⁴.

Po śmierci Profesora, w trakcie trwania drugiej edycji konkursu, jego kapituła podjęła decyzję o przyznawaniu w nim Nagrody im. Profesora Czesława Majorka⁵. Tegoroczna edycja miała charakter szczególny – po raz pierwszy bowiem konkurs rozstrzygnięto w nowej formule – poszerzonej także o prace doktorskie⁶.

Jury konkursu prac doktorskich, w skład którego weszli profesorowie Kalina Bartnicka, Krzysztof Jakubiak oraz Grzegorz Michalski, stanęło przed zadaniem wyłonienia zwycięzców spośród siedmiu nadesłanych prac. Przewodnicząca jury prof. Kalina Bartnicka podkreśliła wysoki poziom tych dysertacji i związane z nim trudności wskazania wśród nich tych najlepszych. Ostatecznie przyznano dwie równorzędne pierwsze nagrody oraz dwa wyróżnienia.

Laureatami nagród zostali dr Alicja Zagrodzka za pracę pt. „Vittorino de Feltre – pedagog z XV wieku”, przygotowaną pod kierunkiem prof. Urszuli Borkowskiej z Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II oraz dr Tomasz Fetzki, autor rozprawy pt. „Konceptje Eduarda Seguina i ich znaczenie dla rozwoju pedagogiki niepełnosprawnych intelektualnie”. Promotorem tej rozprawy był prof. Wiesław Jamrożek z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Jednocześnie kapituła konkursu wyróżniła pracę dr Joanny Falkowskiej poświęconą „Wychowaniu narodowemu w Galicji w okresie autonomii (1860–1918)”, której promotorem była prof. Władysława Szulakiewicz z Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Wyróżnienie otrzymał również dr Mariusz Brodnicki za pracę pt. „Filozofia i jej nauczanie w gdańskim Gimnazjum Akademickim do połowy XVII wieku”, przygotowaną pod kierunkiem prof. Lecha Mokrzeckiego z Uniwersytetu Gdańskiego.

Wręczenie nagród laureatom konkursu zakończyło pierwszą część spotkania. Trzeba jednak podkreślić, że w dniu poprzedzającym spotkanie, czyli 25 września, delegacja THE złożyła kwiaty na grobie Czesława Majorka oraz spotkała się z członkami rodziny Profesora. Uzyskane w trakcie wspólnych rozmów wiadomości stanowiły ważny element panelu poświęconego upamiętnieniu 10 rocznicy Jego śmierci.

Należy także zaznaczyć, że przed rozpoczęciem części drugiej dokonano otwarcia wystawy ukazującej pasję i dorobek naukowy Profesora Czesława Majorka. Wystawa fotograficzna, zawierająca liczne prywatne zdjęcia udostępnione przez rodzinę i przyjaciół, skupiona była przede wszystkim na podróżach Profesora, który w związku ze swoją aktywnością naukową zwiedził wiele krajów na kilku kontynentach. Natomiast kolejna odsłona wystawy dokumentowała najważniejsze publikacje Czesława Majorka, wydane w języku polskim.

---

⁴ R. Ślęczka, *Ogólnopolski Konkurs Prac Magisterskich z Historii Edukacji. Nagroda im. Profesora Czesława Majorka*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2003, nr 1–2 (17–18), s. 168.

⁵ Ibidem, s. 171.

⁶ Szczegóły dotyczące nowej formuły konkursu odnaleźć można na łamach „Biuletynu Historii Wychowania” 2010, nr 26, s. 253–247.

Drugą część spotkania poświęcono już bezpośrednio wspomnieniom o Profesorze Czesławie Majorku. Współpracownicy oraz członkowie rodziny podzielili się swoimi refleksjami dotyczącymi kontaktów zawodowych i prywatnych z Profesorem.

Wstęp do tych wspomnień stanowiło wystąpienie dr Justyny Wojniak, która przedstawiła drogę edukacyjną oraz aktywność naukową Profesora Czesława Majorka. Zaznaczyła, że już Jego rozprawa doktorska pt. *System kształcenia nauczycieli szkół ludowych w Galicji doby autonomicznej 1871–1914*, którą przygotował pod kierunkiem prof. Mariana Tyrowicza, otrzymała niezwykle pozytywne opinie ze strony recenzentów. A trzeba podkreślić, że recenzentami w tym przewodzie byli profesorowie Łukasz Kurdybacha oraz Tadeusz Słowikowski.

Łukasz Kurdybacha zauważył, że Czesław Majorek wykorzystał bogate i różnorodne materiały, co nadało tej rozprawie pionierski charakter oraz pozwoliło na ukazanie wielu interesujących zjawisk, m.in. procesów feminizacji zawodu nauczycielskiego w Galicji. Z kolei Tadeusz Słowikowski zaznaczył, że praca ta powstała niejako w odpowiedzi na zapotrzebowanie społeczne i umożliwiła poznanie ważnego zagadnienia oświatowego dotyczącego kwalifikacji zawodowych konkretnej grupy nauczycieli.

Uznanie recenzentów zdobyła także rozprawa habilitacyjna Czesława Majorka poświęcona książkom szkolnym Komisji Edukacji Narodowej. W swojej opinii na temat tej pracy Tadeusz Słowikowski w sposób szczególny zaakcentował wieloletnie i różnorodne doświadczenie zawodowe jej autora, który przez swoje stopniowe „wra-
stanie w zawód nauczyciela” zdobył niezwykle cenne umiejętności refleksyjnego podejścia do omawianej problematyki. Natomiast Jan Hulewicz stwierdził, że osiągnięciom badawczym Czesława Majorka nie można przedstawić żadnych zarzutów – co, jak zaznaczył, nie dotyczyło niestety wszystkich autorów ówczesnych prac historycznych.

Justyna Wojniak zwróciła także uwagę na liczne funkcje administracyjne, m.in. dziekana i kierownika katedry, które Czesław Majorek pełnił w Wyższej Szkole Pedagogicznej, a następnie w Akademii Pedagogicznej w Krakowie. Warto wspomnieć także o tym, że w latach 2000–2002 był on pełnomocnikiem rektora do spraw wprowadzania do Akademii Pedagogicznej Europejskiego Systemu Transferu Punktów (ECTS). To z jego inicjatywy do programu studiów pedagogicznych wprowadzony został nowy przedmiot – Edukacja europejska.

Zdobywanie kolejnych szczebli awansu zawodowego, od stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych po uzyskany w roku 1997 tytuł profesora zwyczajnego oraz aktywność w zakresie prac administracyjnych na uczelni nie zamykała innych kierunków działalności badawczej i zawodowej Czesława Majorka. Wiele uwagi poświęcał on bowiem nawiązywaniu i utrzymywaniu międzynarodowych kontaktów naukowych. Nawiązał w tym celu współpracę z wieloma instytucjami w Stanach Zjednoczonych, Kanadzie, Wielkiej Brytanii, Hiszpanii i Finlandii.

Jednocześnie, od roku 1979, był aktywnym uczestnikiem oraz współorganizatorem konferencji ISCHE – International Standing Conference for the History of Education. Regularnie wygłaszał swoje referaty na organizowanych przez ISCHE sympozjach oraz wchodził w skład jego Zarządu i komitetu organizacyjnego.

W podsumowaniu swojego wystąpienia dr Justyna Wojniak zwróciła uwagę na dwa obszary zainteresowań naukowych Czesława Majorka obejmujące tradycyjne i nowatorskie techniki nauczania historii wychowania oraz pedagogikę porównawczą. Podkreśliła, że prof. Stanisław Michalski, oceniając jego dorobek wskazał, że wielką zaletą jest, wyraźnie widoczna w pracach tego autora, umiejętność integrowania wiedzy historycznej i politologicznej.

Po tej prezentacji organizatorzy zaproponowali panel poświęcony wspomnieniom dotyczącym Profesora. Rozpoczął go prof. Zygmunt Ruta, autor biogramu Czesława Majorka zamieszczonego w *Słowniku biograficznym polskiej historii wychowania*⁷. W swoim wystąpieniu skupił się przede wszystkim na wskazaniu na proces swoistego „wrastania w zawód nauczycielski”, który stał się udziałem Profesora Majorka. Przeszedł on bowiem wszystkie szczeble powojennego systemu kształcenia nauczycieli (od liceum pedagogicznego, przez studium nauczycielskie po wyższą szkołę pedagogiczną), gromadząc jednocześnie różnorodne doświadczenia zawodowe jako nauczyciel szkoły podstawowej i wychowawca w internacie.

Wskazując na obszary zainteresowań naukowych Czesława Majorka, Zygmunt Ruta podkreślił, że łączył on badania nad dydaktyką historii z ogólnymi problemami historii wychowania. Swoją pracę na uczelni rozpoczynał bowiem w Katedrze Dydaktyki Historii i dopiero w późniejszym okresie przeszedł do Katedry Historii Oświaty i Wychowania. Zygmunt Ruta przybliżył także pasje podróźnicze Profesora, w tym między innymi ich wspólne wyprawy. Odniósł się również do swoich osobistych wspomnień o Czesławie Majorku, który w jego ocenie był człowiekiem prawym i szlachetnym, zawsze gotowym nieść pomoc innym. Jego cechą charakterystyczną było to, że wymagał wiele nie tylko od innych, ale przede wszystkim od samego siebie.

Kolejny uczestnik panelu prof. Andrzej Meissner wspominał swoją blisko 30-letnią współpracę z Czesławem Majorkiem i jego pracę naukową i organizacyjną w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie. Do ich pierwszego spotkania doszło już w roku 1972. Obydwaj uczestniczyli wówczas na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie w spotkaniu zespołu badawczego prof. Kamilli Mrozowskiej. Zespół ten, powołany w 1969 r., pierwotnie nosił nazwę Zespołu do Badań nad Dziejami Komisji Edukacji Narodowej. Jednak w roku 1974 został przekształcony w zespół dziejów kultury, nauki i oświaty doby oświecenia. Powstał on w związku ze zbliżającą się 200 rocznicą powstania Komisji Edukacji Narodowej. Do jego zadań należało między innymi przygotowanie konferencji naukowej poświęconej działalności Komisji.

Czesław Majorek pracował wówczas już bardzo intensywnie nad swoją rozprawą habilitacyjną dotyczącą problematyki książek szkolnych wydanych przez Towarzystwo do Książ Elementarnych. Nie dziwi zatem fakt jego obecności na zebraniach tego zespołu. Jak wspominał Andrzej Meissner autor pracy *Książki szkolne Komisji Edukacji Naro-*

---

⁷ Z. Ruta, *Majorek Czesław*, w: *Słownik biograficzny polskiej historii wychowania*, pod red. W. Szulakiewicza i A. Meissnera, Toruń 2008, s. 527–535. Należy także wspomnieć o poświęconej Cz. Majorkowi publikacji: *W służbie szkoły i nauki. Księga poświęcona Profesorowi Czesławowi Majorkowi*, pod red. Z. Ruty i R. Słęczki, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2003. Zawiera ona obszerne wspomnienie o Cz. Majorku autorstwa Z. Ruty (*In memoriam*, s. 5–17) oraz bibliografię jego prac.

dowej wyróżniał się w trakcie tych zebrań, zadawał wiele interesujących i nierzadko trudnych pytań oraz często inicjował ważne dyskusje.

Do ponownego ożywienia i zacieśnienia wzajemnych kontaktów i współpracy naukowej doszło na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku wraz z podjęciem przez Czesława Majorka pracy, na drugim etapie, w Wyższej Szkole Pedagogicznej w Rzeszowie. Wówczas to włączył się on aktywnie w rozwój naukowy ośrodka rzeszowskiego. Efektem tej współpracy było zainicjowanie szerszych badań nad dziejami oświaty w Galicji. Ich wynikiem były konferencje naukowe oraz dokumentujące te spotkania publikacje wydane w ramach serii wydawniczej „Galicja i jej dziedzictwo”. Profesor Andrzej Meissner zaznaczył, że w trakcie jednej w tych konferencji odsłonięto uroczyste, ufundowaną przez Czesława Majorka, tablicę pamiątkową poświęconą Henrykowi Rowidowi.

Podsumowując swoje refleksje, Andrzej Meissner podkreślił, że elementem umożliwiającym tak bliską i efektywną współpracę naukową z Czesławem Majorkiem były między innymi ich wspólne zainteresowania naukowe dotyczące problemów kształcenia nauczycieli w Galicji.

W panelu udział wzięła także prof. Władysława Szulakiewicz, która swoje wystąpienie zatytułowała następująco „Czego uczył nas Profesor Czesław Majorek?”. Zwracając uwagę na poglądy Profesora dotyczące historii wychowania jako dyscypliny naukowej podkreśliła, że zalecał on integrację poznania historycznego i pedagogicznego. Zaznaczyła, że za szczególnie niebezpieczne dla nauki Czesław Majorek uważał brak precyzji w definiowaniu przedmiotu badań. Jego zdaniem stanowił on bowiem swoisty przejaw groźnego uniwersalizmu. Równie krytycznie oceniał także widoczny w badaniach pedagogicznych skrajny i mylnie interpretowany empiryzm.

Czesław Majorek uznawał historię wychowania za samodzielną dyscyplinę w gronie nauk humanistycznych, która integruje wiele działów historiografii. Niejednokrotnie podkreślał, że nie zawłaszcza ona obszarów badań innych dyscyplin oraz posiada ważne walory aplikacyjne. Informując bowiem o genezie teraźniejszości, pełni nie tylko rolę poznawczą ale, co ważne, także aplikacyjną. To właśnie ta jej rola, w jego ocenie, pozwala łagodzić konflikty powstające pomiędzy pedagogami a historykami wychowania.

Władysława Szulakiewicz zaznaczyła też charakterystyczną dla Czesława Majorka troskę o adresata publikacji historyczno-oświatowych i jego starania o właściwą popularyzację wyników badań historyków wychowania.

Niezwykłą wymowę miały z pewnością wspomnienia córki Czesława Majorka – dr Marty Majorek, która podkreśliła takie cechy Profesora jak uczciwość i niezwykła pracowitość. Wskazała także na jego kosmopolityzm. Z jej słów wyłonił się obraz taty, który codziennie przez wiele godzin pisał w domu na maszynie kolejne publikacje.

Swoje refleksje na temat współpracy z Czesławem Majorkiem przedstawili także prof. Andrzej Kazimierz Banach, Kazimierz Szmyd oraz Józef Laptos. Prof. Banach wspominał życzliwość i otwartość Profesora, te same cechy podkreślił prof. Laptos, odnosząc się do pierwszych wspólnych kontaktów, które miały miejsce w czytelni młodych pracowników Biblioteki Jagiellońskiej. Z kolei Kazimierz Szmyd zaznaczył, że Czesław Majorek bez wątpienia należy do grona osób tworzących swoistą formację historiografii krakowskiej. Do charakterystycznych cech warsztatu naukowego Profesora zaliczył wier-

ność faktografii źródłowej połączoną jednak z weryfikacją samych źródeł, które jako wytwór ludzki mają przecież charakter subiektywny. Wskazał także na klarowność stylu pisarskiego Czesława Majorka, który wiele uwagi przywiązywał do wyjaśniania, wnioskowania i obserwowania skutków opisywanych przez siebie procesów. Dzięki temu mógł on obalić wiele mitów dotyczących rozwoju oświaty w Galicji.

Panel dyskusyjny zakończył krakowskie spotkanie historyków wychowania. Przewodniczący obradom prof. Jan Krukowski za ich motto przyjął słowa „Ten nie żył, po kim nie została sława”. Profesor Czesław Majorek z pewnością pozostawił po sobie nie tylko cenny dorobek naukowy i organizacyjny. Stał się także bez wątpienia, co podkreślił prorektor Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie prof. Jan Suchanicz, twórcą dziejów i historii tej uczelni. Szczególny wpływ wywarł oczywiście na kształtowanie się krakowskiego środowiska historyków wychowania. Dlatego też kiedy w styczniu 2009 r. odbywała się w Krakowie konferencja dotycząca „Krakowskiego środowiska historyków wychowania w drugiej połowie XX wieku” wiele uwagi poświęcono wówczas właśnie działalności Czesława Majorka⁸.

To Jemu też polska historia wychowania zawdzięcza wieloletnie ożywione kontakty z międzynarodowym ruchem badaczy dziejów oświaty i wychowania. Uwzględniając wszystkie zasługi Profesora dla krakowskiej uczelni pedagogicznej oraz środowiska badaczy problematyki historyczno-oświatowej, można stwierdzić za Zygmuntem Rutą, że „przecież nie odszedł całkiem – *non omnis morial*. Pozostawił swe dzieła, dzięki którym będzie żył nadal, pozostanie też na zawsze w naszych sercach i pamięci”⁹.

Agnieszka Wałęga

II Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Wychowanie w rodzinie. Konteksty historyczne i współczesne”, 18–19 maja 2012, Jelenia Góra-Szklarska Poręba

W dniach 18–19 maja odbyła się II Międzynarodowa Konferencja Naukowa pod tytułem „Wychowanie w rodzinie. Konteksty historyczne i współczesne”. Przedmiotem konferencji była problematyka różnorodnych aspektów wychowania w rodzinie w ujęciu historycznym i współcześnie. Organizatorami Konferencji był Zakład Historii Edukacji Instytutu Pedagogiki Uniwersytetu Wrocławskiego i Wydział Humanistyczny Karkonoskiej Państwowej Szkoły Wyższej w Jeleniej Górze. Konferencja odbywała się pod patronatem Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk. Kierownictwo naukowe konferencji objęli: prof. dr hab. Stefania Walasek (Instytut Pedagogiki

---

⁸ Por. A. Wałęga, *Sprawozdanie z konferencji w Krakowie „Krakowskie środowisko historyków wychowania w drugiej połowie XX wieku”*, „Biuletyn Historii Wychowania” 2009, nr 25, s. 239–244.

⁹ Z. Ruta, *In memoriam*, w: *W służbie szkoły i nauki. Księga poświęcona Profesorowi Czesławowi Majorkowi*, pod red. Z. Ruty i R. Ślęczki, Kraków 2003, s. 17.